

3. APRILL.

1925.

IV AASTAKÄIK.

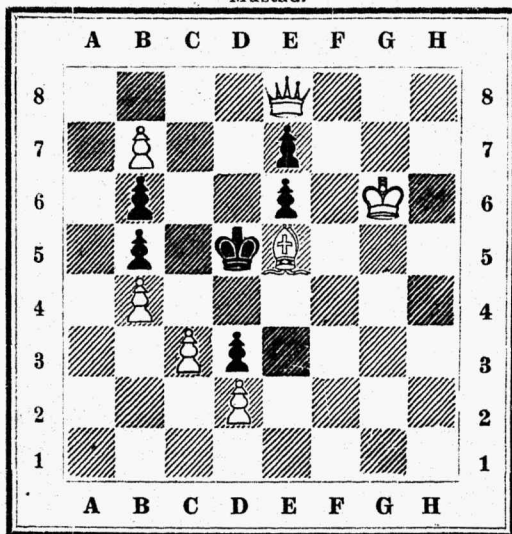
MALE

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 49.

Kokku säädunud V. Jürgens (Tartus).
(„Vikerkaare“ originaal.)

Mustad.

Valged.

Valged: Kg6, Le8, Oe5, Eb4, b7, c3 ja d2.

Mustad: Kd5, Eb5, b6, d3, e6 ja e7.

E = ettur = sõdur.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Ülesande nr. 44 lahendus.

1. Vd4 — e4, Kf5: e4,
2. Re8 — d6 annab matt.
1. (Vd4 — e4), Vh3: h2,
2. Rf1 — g3 annab matt.
1. (Vd4 — e4), g5 — g4,
2. Ve4 — e5 annab matt.

Ülesande nr. 45 lahendus.

1. Kg7 — f8, Rf7 ükskõik kuhu,
2. La7 — g7 annab matt.
1. (Kg7 — f8), Ke5 — f6,
2. La7 — e7 annab matt.
1. (Kg7 — f8), c3 — c2,
2. La7 — a1 annab matt.

Õiged lahendused ülesannetele nr. 44 ja 45 saatsid: Raoul Pärnpuu (Tallinnast), A. Kirilov (Tallinnast), Leo Lillenthal (Nõmmelt), Hugo Lübeck (Laeva vallast, ka nr. 43), Martin Villemson (Pärnust).

Kirjavastused.

C. P. Teie lahenduskatse ülesande nr. 43 kohta
1. Vf3 — a3 on ebaõige, sest mustad vastavad Ke8 — d8; ülesande nr. 45 lahenduskatse 1. Kg7: g8 ei vii sihile, sest vastus on Ke5 — f6.

ÜLESANNETE LAHENDUSED.

„Vikerkaares“ nr. 9 ilmunud „Ajaloolise ülesande“ lahendus.

1. Zeus, 2. Vaarao, 3. Iliada, 4. Neptunus, 5. Gutenberg, 6. Lembit, 7. Islam — Zvingli.

Õieti lahendasid: Tallinnast — Peeter, Bernhard Elberg, Põhjakoikas, Põhjamaa kasvandik, Kõikuvad mõteted, Evaldo Achilleus, Tibulill, Vibuane, Sulevipoeg, Ülemistejärve vanake, Kaljo, Tulesõõja, Rõõmula neid, Rakka neiu, Põhjala, Põhjavaim, Õnnetar, Ilmatar, Ales, Bimbu, Väite Hirv, Must Mardikas, Viirve, Riiks, Abram Andrejevitch, Väike Valdi, Toso Herm, Tuki Tiuu, Vambola Saks, E. Lepistu, Emma Nõmm, Ed. Bruhlin, Viljandist: Heino L., Glus, Koit, V. Laine; Lellest: Palderjan, Atilla, Nõmmelill, Vikerkaarlaste malevast: Magalhaens, Sõjakangelane, Suur Jaaguar, Kirepi Juks, Tuisu Andres; Nõmkõlast: Reinuvader; Tapalt: Lövi, H. Mikkin, Väike Teele, M. Kippar, Täheratsan'k ja Juho; Rakverest: Edgar, Leopold Põdra, V. Orav, L. Põdra. Valgast: Mougli; Jõgeva kõrg. algkoolist: Terasmägi; Vasalemast: Metsakohin; Harkust: Sulev, Merehunt, Eikeegi: Saadjärve kõrg. algkoolist: A. Mitnits. Väändrast: K. Kajak: Abjast: Edgar Vainsaar; Põltsamaalt: — uut—uut; Nõmmelt: Nurmepoiss, Peet Maiesool; Tartust: Must Mees, Jüri; Velise 6-e kl. algkoolist: A. Kivi.

„Vikerkaares“ nr. 11 ilmunud ülesandes „Missugused olevused Eesti vabariigis (arvatavasti ka mujal) ei salli punast värvi; nii pea kui seda näevad, pistavad kohe kisendama?“ on Must Mees oma kaasvikerkaarlastele säädunud lõksu. Ja kõik on lõksu läinud vastates „kalkunid“, ja „kommunistid“, kuna Must Mees oma „olevuste“ all mõtles vedureid. — Kas tahtis Must Mees vikerkaarlastele aprilli teha või peab ta kisendavaid, tormavaid vedureid tõepoolest olevusteks?

„Vikerkaares“ nr. 11 ilm. mõistatuse lahendus:

Puu, luu, suu, kuu.

Õieti lahendasid: Tallinnast — Kaasiku Hilda, Lepiku Leida, H. K...i, Ülemiste järve vanake, Bimbu, Albert Kukk, Rakka neiu, Rõõmula neid, Põhjala, Rändav juut, H. Betlem, Emma Nõmm, Kaljo; Tartust: Meteor, Jüri; Viljandist: Edmond Dantes, V. Laine, Ermelinde; Valgast: Mougli; Tapalt: Oliver, Lövi, Täheratsanik; Rakverest: Edgar; Harkust: Sulev, Eikeegi: Kohtla Järvelt: Metsmees; Väändrast: K. Kajak; Lellest: Magalhaens, Palderjan, Nõmmelill; Lelle Hiukannu algkoolist: Põhjavaim, Atilla; Pranglist: Väike Teele.

„Vikerkaares“ nr. 11 ilmunud ülesande „Missugusel kohal pidi Joosep seisma, et ellu jääda?“ lahendus.

Kui me algaja 1-ga mängime, siis võis Joosep kas 16. ehk 31. kohale seista, siis oleks ta ühe sõduriga ellu jäänud.

Õieti lahendasid: Tallinnast — Bimbu, Rakka neiu, Rõõmula neid, Põhjala, Emma Nõmm; Tartust: Must Mees, Meteor; Viljandist: V. Laine; Sondast: Ernst Roost; Tapalt: Oliver, Lövi; Kohtla-Järvelt: Metsmees; Harkust: Eikeegi.

Piltmõistatuse auhinna loosimisel

24. märtsil s. a. tuli kokku hulk teraseid vikerkaarlasti, kellest muidugi igaüks tahtis võita auhinna, — mõne ilusa ilukirjandusliku teose oma koduse raamatukogu rikastamiseks. Auhindasid oli 3, lahendajaid 231. — Võitsid: Kotkas, Tallinnast, I võidu: Juhan Jaik „Võrumaa jutud“; J. Laarmann, Pärnust, II võidu: E. Seton-Thompsoni „Loomkangelased“; Sõjakangelane, Lellest, III võidu: E. Seton-Thompsoni „Bingo“. Auhinnad on võitjatele kätte saadetud.

Kingitusena lisati veel 4 võitu neile, kes loosimisel osa võttes tublisti kaasa aitasid. Võitsid: Pelgulane — Mark Twaini „Prints ja kerjus“, Bimbu — W. Buschi „Ants Varesjalg“, Linda Kuulberg — Z. Topeliuse „Mirsa ja Mirjam“ ja Guide Juta — R. Kiplingi „Rikitiki Tavi“. Toimetus.

Nr. 14.

Vastutav toimetaja: Ernst Raudsepp. * Tegev toimetaja: J. Neggo-Võsalo.
Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

1925.

Toimetus ja talitus: Tallinn, Pikk t. 2 (Päevaleht). Kõnetr. 17-96. Toimetuse kõnetunnid teisipäeviti ja reedeti kl. 1—2.
Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid ja „Päevalehe“ tellimiste vastuvõtjad.
Tellimishind: kuus postiga 60 mk., veerandaastas 180 mk., poolaastas 360 mk., aastas 720 mk. Üksik number 15 mk.

K O O S K Õ L A.

O. Swett Mardeni järele L. V.

Hoides end alati kooskõlas, suureneb märksa meie teguvõime.

Kuulsad viiulikunstnikud ei alga ilalgi mängu enne, kui nad pole täpselt häälestanud oma viuli. Kuigi see kestab vahest kaunem, kuigi on kannatamatu publikum... Ka ütlevad muusikaõpetajad, et miski ei mõju nii hävitavalt kõrva tundelikkusele ja üldisele muusikalisele kuulmisele kui tarvitada instrumenti, mis pole täiesti hääles; sel teel võib kaotada peenema võnkumiste eraldamise võime. —

On ükskõik, millist pilli mängid eüorkestris, kuid ei tohi kunagi alata enne, kui pole end häälestanud, — ehk kaotad endas puhta tooni mõiste koguni.

Hingelise tasakaalu puudus on iga saavutuse surm. Mure, hirm, vihkamine, kadedus, viha, ahnus, endarmastus ei lase sind ilal areneda teguvõimsaks ning ilal ei suuda sa saavutada oma parimat. Kell ei näita õiget aega, kui tema ratasvärgis on rike. Ometi on aga inimese keha ja vaimu mehhanism palju peenem ning peab seepärast täiesti korras olema, alates igal hommikul oma päevatööd. — Iga väikseim sündmus viib tasakaalust välja inimese, kes pole leidnud oma keskpunkti, kuna teist — rahulikku ja hingeliselt kooskõlalist see ei puudutagi. Isegi väliselt rasked õnnetused ei vii teda tasakaalust, sest ta ei kõigu lootuse ja meeleheitel vahel. Ühe kooskõlalise võimuga inimese töövõimed tegutsevad harmooniliselt ja edukalt, kuna see, kes iga vähema juhtuse puhul pää kaotab, oma võimet asjata kulutab, seda endas risti vastu töötada laseb, ning seetõttu midagi korda saata ei suuda.

Vaimline kooskõla on iga teguvõime, iluduse ja rahuloleku saladus, mis seisab vaid ses, et olla õieti

„häälestatud“ ning ühtlustatud endaga. See tähendab aga kõigi võimaliste ja kõlblike jõudude terveolekut ja ühtlasi ka iga uuendusprotsessiga kooskõlla viimist.

Inimene sarnaneb traaditumale telegraafile, mis vahet pidamata saadab välja rahu- või lahkheli teateid, olenedes sest, mis ta mõtetes sünnib. Need teated jooksevad kiirusega iga ilmakaare poole ning äratavad teistes inimestes samu tundeid.

Kes leidnud on tasakaalu endas, see elab varjatult igaveses kooskõlas, teda ei kohuta õnnetus ega hirm, sest ta toetub igavesele armastusele ning elab ja tegutseb selle tões, eksimata, sest et ta raskuspunkt on igaveses kõikumatu sügavuses, alalises kontaktis igavese kooskõla endaga, kosmose keerdulise ratasvärgi loojaga.

Imelik, et leidub inimesi, kes igas muus asjas ettevaatust väljendavad, aga otse pimedad on oma vaimu peene ratasvärgi korrashooldmises. Kuidas veab end mõni inimene raskelt ja halvas meeleolus läbi päeva ning on seetõttu õhtul surmani väsinud, kuna ta ometi oleks võinud tegutseda palju rohkem, kulutades hommikul silmapilgu enda kooskõlastamiseks. Kes läheb tööle vastumeelselt ja tusaselt, sel pole võimalik tegutseda oma võimise kohaselt, sest suur osa sellest on rikkis vähemalt käesolevaks päevaks. Kes aga veel ilal pole katset teinud, see ei tea üldse, kuivõrd tähtis on inimeses vaimline kooskõla.

Paljude avaldades vaid keskpäraseid võimisi, omavad tõeliselt suuri andeid; nad on aga liig tundehellad iga väikseima puudutuse vastu, mille tõttu vähe saavutavad. Kui oleks keegi, kes eemaldaks neist iga lahkheli ning holaks nad kooskõlas, siis ilmuksid kindlasti ko-

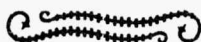
guni teised tagajärjed. Inimesed aga, kes tahavad saavutada suurt, peavad omandama ise selle suurima võime, sest keegi ei saa seda teise eest teha.

Sageli võime tähele panna, et inimesed harilikult just väsinuna on kergesti ärritatavad ning tujukad, ja et nad välja puhates rahulikuks ning lahkeks muutuvad. Sellest võiksid nad ise oletada, et ärritus tuleb närvide ning pääaju väsimusest. Inimene, pääle mitmeaastast tööd olles otse väljakannatamatu, tuleb mõnenädalaliselt puhkuselt tagasi teise inimesena; mis teda enne isna meeletuks tegi, ei jäta temasse nüüd mingisugust halba muljet.

Meie vaimline mehhanism on ülilpeen ja tundelik, ning mässab ses mõni paha kirm, siis võib see sääli korda saata suurimaid rüüstamisi.

Meie ei hinda küllalt kõrgelt seda kõigi imede ime — inimaju — ning oma vaimu imelist olemasolu, see-

vastu tarvitame kurjasti seda väärtuslikku aaret niivõrd, et ta ei saavuta kümnenda osa oma võimisest. Meie laseme lennata läbi selle peene mehhanismi tooremaid, pahemaid ning rüüstavamaid mõtteid. Sunnime teda tööle, kui ta on korrast ära, kui on halvatud tema tegevusvõime ning nõrgendatud elujõud. Sunnime teda igasuguste ärritusvahendite abil ning koormame seda ülilpeent ehitust niivõrd, et ta juba varakult vigastame ning seetõttu tööle kõlbmatuks teeme. Peaksime end just vastupidi kasvatama hingelt ja kehaliselt terveks ja vastupidavaks niivõrd, et mingisugused saatuselöögid ei suudaks meid välja viia vaimlisest tasakaalust ja et võiksimme igas olukorras ning ümbruses saavutada vaid ilusat ning hääd. Kes tahab omada vaimlist tasakaalu, peab endas leidma sügavuse, kus valitseb igavene kooskõla, kus vaim on lähedases ühenduses Jumalaga.

HANS CHRISTIAN ANDERSEN.

Ainetel L. K.

Daanimaa, Fükenti saarel, Odense linnas elas väga vaeses oludes õnnelik noor abielupaar. Mees, vaevalt 22-aastane, ameti poolest kingsepp, oli rikaste vanemate poeg, andekas ja aateline. Ta vanemad aga olid oma

viimase vara tulekahju ja mitmesuguste õnnetuste läbi kaotanud, mis elule tõsise pöörde andis; poja palavam soov giimnaasiumi astuda muutus igavesti valusaks unistuseks. Naine oli mehest mõne aasta vanem; ta ei tundnud maailma ega elu, vaid üksi suurt ohvrimeelset armastust.

Aaastal 1805., 2. aprillil, sündis neile poeg — see oli Hans Christian Andersen.

Oma vanemate ainsa lapsena hellitas teda iseäranis isa, kes nägi temas oma aadete pärijat. Muinasjutude ja isevalmistatud nukuteaatri abil äratas ta lapse varakult mõttekujutusi ja luuleannet. Haruldaselt unistaja poisike oli hella hingega ja väga õrnatundeline, mis pärast ta end omasarnaste seltsist otse hirmuga eemale hoidis. Seevastu käis ta tihti ligidal asuvas vaestekodus, kus vanade ketrajate eidekete ime- ja hirmulugusid kuulatas.

Üsna noorena kaotas ta surma läbi oma isa. Ema käis väljas tööl ja poisik elas segamata unistusilmas ja mõttekujutuis. Unistajana käis ta harilikult suletud silmil ringi nii, et tärkas kahtlus ta silmanägemises, ja ometi oli just see meel tal iseäranis hästi arenenud. Ta elavale mõttekujutusele andsid hoogu survised Kopenhaageni rändava näiteseltskonna etendused. Et neile etendustele pääseda, sobitas ta sõprust eeskava laululaotajaga, keda ta aitas ja selle eest priikoha sai. Ainult näitlejad huvitasid teda veel, ja pärast seda, kui ta näitelaval karjasena üles oli tohtinud astuda, tärkas temas tung ja auahnus saada kuulsaks näitlejaks.

Pääle vaestekooli, kus õpetati ainult usuõpetust ja väga viletsalt lugemist ning arvamist, ei olnud tal mingit haridust. Ta oli pika kasvuga ja pikkade valkjate, peaaegu kollaste, juustega neljateistkümnenaastane poisik, Ema otsustas teda rätsepa juure õpipoisiks panna, kuid poeg palus teda Kopenhaageni lasta reitsida. Ema küsi-

H. Chr. Andersen,

Daani kuulus muinaslugudekirjanik, kelle lood ka vikeraarlastel pole tundmatud, sündis 120 aasta eest 2. aprillil 1805; ta surmast möödub tänava 50 aastat.

mise pääle, mis ta sääil siis teha kavatseb, kostis kindel vastus: „Tahan kuulsaks saada!“

Nurumiste ja palvete abil oli tal peagi ema luba käes. Ühelt Odense kaupmehelt, kes suvise näiteseltskonnaga lähemas ühenduses oli olnud, sai ta tolleaege Kopenhaagenis kuulsa tantsjanna, madame Schall'i, aadressi. Julgesti ja rõõmsasti asus ta väikese riidekompsu ja veel väiksema rahapannaga teekonnale.

Kuid laeva astudes ja oma kodusaares kindlat pinda mitte enam jalge all tundes, muutus meeleolu; mure hakkas temas maad võtma. Üksikuna ja mahajäetuna tundis ta end võõraste inimeste keskel. Kuid kindel lapseusk, et jumal tema eest hooft kannab, andis talle julgust ja ettevõtlikkust.

Kopenhaageni jõudes asus ta väikesesse võõraste-majja elama. Teisel päeval otsis tantsjanna üles, kuid enne, kui ta selle uksekella julges helistada, põlvitas ta trepile ja palus jumalat teda aidata ses majas abi ja kaitset leida. Üldse oli ta väga jumalakartlik, kusjuures aga suurt osa mängis ka ebauusk.

Kui ta tantsjanna ette astus, ei osanud ta oma lapsikuses täheleegi panna, missuguse imestusega see teda ilalt alla vaatles. Ta oli ka enda selleks viisidiks toredaks teinud: seljas isalt päritud ja ümbertehtud pikk must leeripäeva kuub, jalas esimesed saapad, mille pääle oli iseäranis uhke. Nende sääred oli ta üle pükste tõmmanud, et igatiüks ka tingimata näeks, kui pikad nad on; pääs oli tal nii suur kübar, et see talle üle kõrvade ulatus ja poole nägu varjas. Ta rääkis avameelselt oma suurest tungist näitlejaks saada ja küsimise pääle, missugust osa ta võiks etendada, vastas ta süütu: „Tuhkatrini“. Selle näidendi pääosa oli Odenses ta pääle sedavõrd kaasakiskuvat mõju avaldanud, et ta suurema jao sellest pääst ette võis kanda. Ta palus luba saapad jalast võtta, et osakohaselt kergelt liikuda; suur kübar tähtis tamburini aset ning tants ja laul algas.

Ta kummalised miimilised grimassid ja kärmed, suured laiad liigutused tekitasid tantsjannas arvamise, et tal tegemist nõdrameelsega, ja ta piididis temast ruttu lahti saada.

Poiss läks niiid otseteed ühe teatridirektori jutule, kuid ka sääil ei leidnud ta vastutulekut. Pettunud ja kurvalt pööras ta tagasi võõraste-majja ja mõttes, et kõige parem niigid oleks surra, kuid siis tuli talle meele kusagilt olevat lugenud, et just kõige suuremas hädas abi liigi on ja et palju peab kannatama enne, kui pääseb sihile.

Mõtiskeledes sähtvas tal konservatooriumi direktori, itaallase Siboni, nimi pähe. Kõik inimesed olid seni ta lauluhäält kiitnud ja ta otsustas kohe härra Siboni jutule minna, sest muidu oleks ta veel samal päeval laeva pidanud leidma, mis ta tagasi viiks kodusaaresle.

Siboni juures oli parajasti seltskond koos. Pere-emandale, kes ta vastu võttis, ei avaldanud ta mitte aimu oma soovi, vaid jutustas talle kogu oma haletsemisväärsuse saamise. See oli nähtavasti suurema jao loost härra Sibonile edasi jutustanud. Ta kutsuti sisse. Kogu seltskonna ees laulis ta ja deklameeris. Tal oli

õnne. Siboni lubas talle tasuta laulutunde anda ja talle lavale pääsemise võimaldada. Seltskonnas pandi kohe ta hääks väike rahakorjandus toime ja Hans Christian hõljus õnnes. Rõõmust hõlkskava kirja kirjutas ta emale ja asus võõraste-majast väikesesse üirituppa elama. Kolmveerand aastat kestis see õnn, siis kaotas ta äkki oma kõlava hääle. Ta jõudis vanadusse, kus poistel hääle murdub; ka oli ta kogu talve kergelis riideis ja lagunenud saabastes käinud, mis hääle pääle halvasti mõjus. Siboni soovitas talle koju sõita ja mõnda ametit õppida. Kogu tagasi pöördma ei tahtnud ta mingil tingimisel, ta kartis saada naeruväärseks. Oma hädas ja mures kirjutas ta luuletaja Guddbergile, kelle vend oli Odenses sõjaväeülemaaks. Guddberg, kes nägi, et poisil haridus väga puudulik, toetas teda ajutiselt rahaga, andis talle tunde ja tutvustas teda oma ringkonnas, kus ta palju lahkust, aga ka kibedust sai tunda. Ameliselt kannatas noor Andersen väga; ta riided lagunesid ja jäid kitsaks. Ta otsustas näitemängu kirjutada, et raha teenida ja edasiõppimist võimaldada. Esimene teos „Wissenbergi rõõvlid“ saadeti talle teatri poolt tagasi märkusega, et ta kunagi enam ei julgeks sarnast alaväärtuslikku kirjutust saata. Poiss oli murtud, aga meelt ta ei heitnud. Ta hakkas uue näidendi, ühe kurbmängu, kallal tööle ja saatis ta jälle teatritele. Hirrus ja lootuses möödusid nädalad. Terve suve oli ta sõna lausumata viletsust kannatamud, ta häbenes oma seisukorrast tuttavatele rääkida. Tol ajal luges ta esimest korda Walter Scotti, mis teda lohutas ja häda aitas unustada ning mille eest ta koguni nälgis ja oma lõunaks määratud rahapennikesed laenuaamatukogusse viis.

Viimaks kutsuti ta teatridirektsiooni. Siida täis lootusi ilmus ta sinna, kuid — ta teos anti talle jälle tagasi. Siiski oli sel korral ta tööil häid tagajärgi. Tolleaege kuningliku teatri direktor Collin, kes tema eest pärast isalikult hoolitses, oli ta segases teoses nii mõnegi ilusa ja häa mõtte leidnud. Noore kirjaniku suurt harimatust — ta kirjutas ortograafilise vigadega — arvesse võttes, pani ta Anderseni kuningas Friedrich VI stipendiumi saamiseks ette, mille tõttu noormees Slagelse gümnaasiumi pääsis.

Poiss oli õnnest keeletu. Kuid ta ei võinud aimatagi, missuguste hädade ja hingepiinadega ta selle samu tagajärjel pidi võitlema, ja õigusega nimetab ta seda oma koolipõlve — „kõige tumedamaks aegjärguks oma elus“.

Koolidirektor oli vali ja siinge iseloomuga inimene, kes õpilasi ei mõistnud, neid alati laitis, pilkas ja neile ülekohut tegi. Õrnatundeline, usin Andersen kannatas hingeliselt äärmiselt ja pärast seda, kui teda ühes direktoriga Helsingöri gümnaasiumi määrati, kus ta isegi direktori perekonnas elama pidi, muutus ta hingeline seisukord sedavõrd tõsiseks, et üks õpetajast, juhtumisi Kopenhaagenis viibides, sellest Collinile teatas. Collin kutsus ta otsekohe Kopenhaageni ja laskis teda siin eratunde võtta. Pilke ja needmisega saatis direktor ta minema ja kuulutas talle mitte luuletaja, vaid hullumaja tulevikuks ette.

Aastal 1828 tegi Andersen lõpuksami ja astus ülikooli filosoofia teaduskonna üliõpilaseks.

Juba varem olid paar ajakirja mõne ta luuletusist trükkis avaldanud, nüüd aga laskis ta oma kulul oma esimese teose: „Jalgsi Amackisse“ trükkida, sest ükski kirjastaja ei julenud seda enda pääle võtta. Raamat löi läbi ja õiguse teise trüki pääle müüs ta kalli raha eest.

Pärast seda, kui ta esimene näidend etendati ja suurte kiiduavaldustega vastu võeti, oli ta rõõm nii suur, et ta pärast etendust Collini juure jooksis, sääl poolminestunult toolile langes ja rõõmupisaraid valas.

Tee kuulsusele avanes — iga maja iga seltskond võttis teda rõõmuga vastu. Samal ajal õppis ta aga vahvalt edasi ja sooritas juba septembris 1829 filoloogiat ja filosoofia eksamid.

Eiu täis päikesepaistet levis ta ees. Ta avaldas oma luuletuskogu. Järgnevatel aastatel reisis ta palju maailmas ringi ja avaldas reisikirjeldusi ning romaane. Alles aastal 1835 ilmused ta esimesed muinasjutud, mis tõstsid tema kuulsuse tipuni ja kindlustasid talle Euroopa parima muinasjuttudeluletaja nime.

Ta muinasjuttude iseloomustavaks küljeks on lapsemeelele sobiv, lihtne ja süütu ning siiski sügavmõtteline vestlemisviis, mis oma kütkestava ilmega ka täiskasvanute meeli köidab.

Pärast sagedaid reise möödusid ta elupäevad vaikeses töös Kopenhagenis, kus ta 6. augustil 1875. a. silmad igavesele unele sulges ja suurte auavaldustega mulda sängitati.

PARADIISIAIAS.

Daani kirjaniku Hans Chr. Andersen'i muinasjutt.

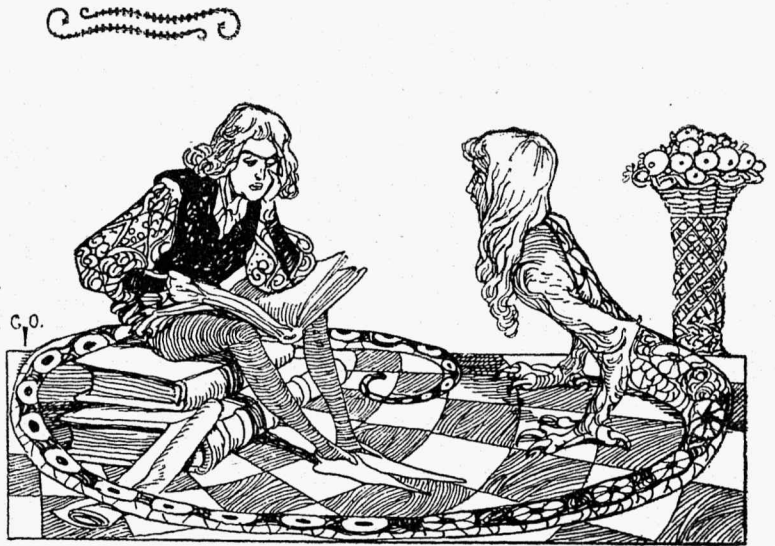
Tõlkinud L. K.

Ennemuiste elas kord kuningapoeg. Kellelgi polnud nõnda palju ja nii ilusaid raamatuid kui temal. Ta leidis neis kirjutusi kõige üle, mis kunagi siin maailmas oli sündinud, neis leidis ka suur hulk imeilusaid päite. Kõigi rahvaste ja maade kohta võis ta neis seletusi leida, ainult sellest, kus asub paradiisiaed, ei seismud neis ühtki sõna, kuigi teda just see küsimus huvitas kõige rohkem.

Kui ta alles väike oli ja parajasti hakkas veerima, oli vanaema talle jutustanud, et iga õis paradiisiaias olevat kõige magusam kook ja nende tolmuebemed kõige maitsevam mahl. Mõnele õiele olevat ajalugu, teistele maateadus ja kolmandaile arvuteadus asetatud. Tarvitsevat vaid neid kooke süüa, et oma ülesandeid osata ja mida enam neid süüa, seda rohkem omandatavat teadust. Tol korral uskus ta seda; kui ta aga suuremaks kasvas, enam õppis ja sai targemaks, mõistis ta, et paradiisiaia ilu ja hilgus teistsugune peaks olema.

„Oo, miks noppis Eva õuna hää- ja kurjatundmise puult! Miks sõi Adam keelatud vilja! Mina tema asemel poleks end kunagi eksiteele lasknud meelitada.“ Seda ütles ta tol korral ja kinnitas seda ka siis veel, kui oli juba seitsmeteistküümneaastane. Kõik ta mõte ja iha oli pühendatud paradiisiaiale.

Ühel ilusal päeval läks ta metsa; ta läks ükski, see oli ta suurim lõbu. Õhtu jõudis kätte, pilved koondusid ja hakkas vihma sadama, nagu oleks taevast muutunud üheksainsaks suureks liiüksiks, millest vesi aina voolab ja voolab. Oli kottpime öö. Pea libises prints märjal rohul, pea komistas ta kallusel maapinnal üle kivide. Kõik filkus veest, vaene prints oli märg viimase näidni. Üle suurte kivirüüngaste, kus vesi kõrges samblas nirlises, pääsis ta ainult roomates. Ta oli äärmiselt väsinud

ja roidunud. Korraka kuulis ta isesugust kohinat ja silmas enda ees suurt valgustatud koobast. Selle keskel lõkendas määratu suur tuli nõnda, et ta pääl tervet hääga oleks võidud küpsetada, ja sellaseks otstarbeks oligi tuli. Üks toredamaist põtradest rippus ora otsas ja pöördi aeglaselt ringi. Tule ääres istus vanaldane, kõrge ja tugeva kasvuga naine, kogu poolest nagu mees, ja heitis ühe puutiiki teise järele leeki.

„Tule aga lähemale ja istu tule ääre, et su riided kuivaksid,“ ütles ta printsile.

„Siin tundub vastikut tõmbetuult,“ ütles prints ja istus maha.

„See läheb veel vastikumaks niipea, kui mu pojad koju jõuavad,“ vastas naine. „Sa oled tuult koostas. Minu neli poega on maailma tuuled. Kas mõistad?“

„Kus su pojad siis on?“ küsis prints.

„Üks loll küsib rohkem kui kümme tarka suudavad vastata,“ sõnas naine. „Mu pojad on iseseisvad ja ei tarvitse muult luba küsida; nad mängivad sääl ülal ilma ruumis pilvedega palli.“ Sääljuures näitas naine taeva poole.

„Või nii!“ ütles prints. „Aga miks kätte minuga nii karmilt ümber ja ei kõnele minuga nõnda mahedalt kui need naised, kes mind seni on ümbritsenud?“

„Neil pole küll vist muud teha. Mina aga pean olema

karm ja vali, et oma poegi sõnakuulmisele sundida. Ja seda ma oskan, olgugi, et nad on kangekaelsed. Kas näed neid nelja kotti seinal rippumas? Neid kardavad nad samuti, kui sina omal ajal viitsa, mida peegli taga hoiiti. Võid mind uskuda, et oma poisse suudan taltsutada; nad peavad vastuvaidlemata kotti pugema, kui seda nõuan; sääl nad istuvad siis seni, kuni seda hääks arvan. Aga sääl tulebki juba üks neist!”

See oli Põhjatuu, kes endaga jäist külma kaasa tõi; suured raheterad langesid talt alla ja lumehelbed keerlesid ta ümber. Ta riided ja mantel olid karumahast ja karune müts ulatus tal üle kõrvade; pikad jääpurikad rippusid tal habemes.

„Ärge minge kohe tule ligi, võiksite kergesti külmarakke saada,“ ütles prints.

„Külmarakke?“ naeris Põhjatuu. „Pakane ongi mu suurim rõõm! Aga mis hädavares sina siin oled? Kuidas sattusid siia, tuultes koopasse?“

„Ta on minu kiilaline,“ vastas vanaeit, „ja kui sa selle seletusega rahul pole, võid kotti pugeda. Niiid tunned minu arvamist!“

Vaadake, see aitas, ja Põhjatuu jutustas, kust ta tuleb ja kuse ta peaaegu terve kuu on viibinud.

„Tulen Jäämerelt,“ jutustas, „olin Vene hülgekiitidega Karudesaaarel. Istusin ja magasin tüüriil, kui nad Nordkapi neemelt merre purjetasid. Kui ma vahetevahel ärkasin, lendas tormilind mu jalgade ümber. See on kentsakas lind, teeb paar kiiret tilvalööki, holdub siis väljasirutatult ja jõuab seegipäele vaatamata õige kiirelt edasi.“

„Ära jutusta nii üksikasjaliselt!“ ütles tuulteema. „Tähendab, siis jõudsid sa Karudesaaarele.“

„Tore, tore on sääl! Maapind on nagu tantsuks loodud, madal kui liud, ja sammal on kaetud poolsulanud lumega. Teravad kivid, merehobuste ja jääkarude luukered lamavad laialipallatult ümberringi ja avaldavad rohkeka hallitusega kaetud hiiglakäte ja jalgade mulje. Võiks arvata, et päike nende pääle ilal pole paistnud. Ma puhusin pisut uttu, et ometi viimaks kauaigatsetud ulualust leida; see oli hukkunud laeva rusudest ehitatud ja merehobuste nahkadega kaetud kuur. Nahkade seesmine sile külg oli väljapoole pöördud ja paistis punase ja rohelisena. Katusel istus elav jääkaru ja urises. Läksin randa, otsisin linnupesi ja vaatlesin sulgedeta linnupoegi. Kui nad toidu järele karjusid, puhusin neile kõrisse, et nad õpiksid oma nokka pidama. All rannas püherdasid merehobused, kui hiiglalimukad seapääde ja küünrapikkuste hammastega.“

„Sa jutustad hästi, mu pojuke!“ sõnas ema. „Mul jookseb kuulates suu vett.“

„Niiid algas piitlik. Harpuum löödi merehobusele rindu, et ta aurav veri kui purskkaevust üle jää pritsis. Niiid algasin ka mina oma mängu, ma näitasin oma kunstipuhumises ja surusin kiitide paadid kaljukõrgete jäämägede vahele. Oo, kuidas nad vilistasid ja karjusid! Mina aga vilistasin valjemini. Surmud loomi, kaste ja takkust pidid nad jääle välja laadima. Kuhjasin neid lumega üle ja lasksin neid sõiduriista rusudel lõunapoole ujuda, et nad sääl soolast vett saaksid maistata. Ilal ei tule nad enam sellele saarele!“

„Sa oled ju siis kurja teinud!“ ütles ema.

„Hääddest tegudest jutustagu teised. Vaata, sääl tuleb mu vend läänest. Ta meeldib mulle kõige rohkem, sest ta toob endaga ühes merelõhna ja mõnusat värskust.“

Läänetuul oli metsiku välimusega, pääs kandis ta kiivrit ja käes hoidis mahagoonist sõjanuia, mis Ameerika mahagoonimetsadest oli raiutud. Odavamaga ta ei leppinud.

„Kust sa tuled?“ küsis ema.

„Põlistest metsadest, kus väänkasvud läbipääsu pea võimatuks teevad, kus maod rohus lamavad, kus inimene liigne näikse olevat.“

„Mida sääl tegid?“

„Vaatlesin sügavat jõge ja nägin, kuidas ta kaljudelt alla langes ja tolmuks pudenedes pilvedeni tõusis, et sääl vikerkaart moodustada. Nägin pühvelhärja jões ujuvat, aga vool kiskus ta endaga kaasa. Ta lähenes kosele ühes metspardiparvega, kes kose eel üles lendas, tema aga pidi alla koske langema. See oli vast alles lõbu ja siis panin tormi uluma, mis põliseid puid juurtega üles murdis ja pilbasteks peksis.“

„Ning muud pole midagi teinud?“ küsis ema.

„Savannides lõin ma hundiratast, silitasin metshobuseid ja raputasin kookospähklaid maha. Oo, mul oleks palju jutustada, aga ei pea kõike kõnelema, mida tead. Ses arvamises oled ju sina ka, kallis emake!“ Ja ta suudles oma ema nii tormiliselt, et see peaaegu selili oleks kukkunud. Ta oli tõesti metsik poiss.

Niiid tuli Lõunatuul turbaniga pääs ja lehviva beduiinimantliga seljas.

„On siin aga külm!“ ütles ta ja heitis halgusid tulle. „On märgata, et Põhjatuu oli esimene tulijaist.“

„Siin on nii kuum, et jääkaru võiks praadida,“ vastas Põhjatuu.

„Oled ju ise päris jääkaru,“ ütles Lõunatuul.

„Kas soovite, et teid kotti pistan?“ küsis vanaeit. „Istu sinna kivi pääle ja jutusta, kus olid?“

„Aafrikas, armas ema,“ vastas see. Olin hotentotidega kahvritemaal lõvijahil. Milline rohi sääl lagenikkudel kasvab, roheline kui õlipuumari! Sääl tantsisid antiloobid ja jaanalinnud jooksid minuga võidu, aga ma olin väledamate jalgadega. Jõudsin kõrbe, kus liiv kui merepõhi välja näeb. Kohtasin karavaani; nad tapsid parajasti oma viimast kaamelit, et juua selle kõhust vett, aga sest ei jatkunud kauaks. Päike kõrvetas ülalt ja all hõõgus tuline liiv. Püherdasin peenes, lahtises liivas ja keerutasin teda suurte sammastena kõrgele. See oli vast alles tants! Oleks pidanud nägema, kui julguseta kaamel paigal seisib ja kuidas kaupmees oma kuue üle pää tõmbas. Ta heitis minu ette põlvili, nagu Allahi, oma jumala, ette. Niiid on nad kinni maetud ja nende kohal seisab liivapüramiid. Kui selle jälle kord ära puhun, võib päike nende konte pleekida, ja teised reisijad võivad näha, et sääl juba varem inimesi on olnud, kõrbes ei taheta seda kergesti uskuda.“

„Tähendab, ainult kurja oled teinud!“ hüüdis ema. „Käi kotti!“ Ja enne, kui poeg seda jõudis tähele panna, oli ema talt kinni haaranud ja ta kotti pistnud. Ta vään-

Nüüd tuli Lõunatuul turbariga pääs ja lehviva beduiinimantliga seljas.

Ies maas, aga ema istus ta kukkle ja nüüd pidi ta rahulikult lamama.

„Su pojad on tõesti üleannetud,“ ütles prints.

„Jah, kattemata,“ vastas ta, „aga mul on ka abi nõu neid karistada. Sääl tuleb mu neljas poeg.“

See oli hiinlase viisi riietatud.

„Tuuled säält poolt,“ imestas ema. „Arvasin, et viibisid paradisiaias.“

„Sinna lendan alles homme,“ ütles Idatuul. „Homme möödub just sada aastat sest ajast, kus viimati sääl käisin. Praegu tulen Hiinast, kus portselaantorni ümber tantsisin näi, et kõik kellukesed helisesid. All tänavail said mandariinid peksta, et pambuskepid nende õlgadel murdusid ja ometi olid nad esimese kuni üheksanda järgu ametnikud. Nad karjusid: „Palju tänu, häategija isake!“ Seda nad aga ütlesid ainult seepärast,

et neid seks sunniti. Mina aga heitstasin kellukesi ja laulsin: „Tsing, tsang, tsu!“

„Ja sa võisid veel sääliuures vallatu olla,“ ütles ema. „Hää, et homme paradisi lähed, see mõjub hästi su arenemisele. Joo sääl tublisti tarkusallikast ja too ka mulle pudelitäis seda vett kaasa.“

„Seda ma teen,“ ütles Idatuul. „Miks sa aga mu venna kotti oled pistnud. Lase ta välja. Ta peab mulle jutustama linnust Phönix'ist, kellest printsess paradisiaias alati kuulda soovib, kui iga saja aasta tagant teda külastan. Ava kott, siis oled minu armas, kallid emake; kingin sulle siis ka taskutäie teed, nii värsket ja haljast, nagu seda ainult Hiina põldudel leidub.“

„Tee pärast ja et oled minu kuldne pojuke, avan kotti.“ Ta tegi seda ja Lõunatuul ronis välja.

„Võta see palmileht printsessile,“ ütles ta. „Selle lehe andis mulle vana linn Phönix ise, ta oli veel ainuke maailmas. Ta on sinna oma sajaaastase eluloo nokaga täkkinud. Printsess võib seda nüüd ise lugeda. Nägin, kuidas linn Phönix ise oma pesa põlema süüitas, siis sinna sisse istus ja põles. Kuidas kuivad oksad praksusid! Mälline kole suits ja lõhn! Viimaks levis kõik kõrgeks teegiks ja vana linn Phönix põles tuhaks. Ta muna aga hõõgus punasena tules ja lõhkes valju praksatusega, ning noor linn lendas sest välja. Nüüd on too kõigi lindude valitseja ja ainus Phönix maailmas. Ta lõl tervituseks printsessile sellesse palmilehte nokaga augu.“

„Nüüd aga hakkame sööma!“ ütles tuulteema.

Kõik istusid maha ja lasksid endile praetud pödraliha maitseda. Prints istus Idatuule kõrvale ja sai temaga pea sõbraks.

„Kuule, ütles mulle ometi,“ algas prints, „mis printsess see õieti on, kellest nii palju kõnelete ja kus see paradisiaed õieti asub?“

„Ohoo!“ ütles Idatuul, „kui sa seda teada tahad, siis tule homme minuga ühes; aga seda pean ma sulle tähendama, et Adami ja Eva ajast saadik sääl enam inimesi pole viibinud. Neid ju tunned piibli loost?“

„Endastki mõista,“ vastas prints.

„Tookord, kui nad välja aeti, vajus aed maa alla, kuid alles jäi soe päikesepaiste, magus õhk ja kõik ilu. Haldjate kuninganna elab sääl; sääl asub õndsate saar, kuhu surm kunagi ei pääse; sääl on õnnis elada. Istu homme mu turjale, võtan su kaasa. Loodan, et sind sisse lastakse. Nüüd aga jatkub tänaseks, tahan magada!“

Kõik heitsid puhkama.

(Järgneb.)

VARAKEVADEL.

Karl Ehrmann.

Paistab jälle mu Maarjamaa kevadepäike
üle Murumaa kevade, lumiste väljade.
Puhuvad jälle mu Tuulemaa tuulised tuuled
üle Valumaa vaevat ja valgete väljade.

Tuul merelt randa toob kevadelaineid,
toob kevade kange ja merine tuul.
Toob kevadepäikse, -lilli ja -helgust
tuul kange ja merine kevadekuul.

Nüüd helendab päike! Sulanud sätendav lumi.
Taevas helgib ja helendab sinine valgus
üle mu Maarjamaa kevademaa.
Nüüd musta Murumaa kuldse kevade algus!

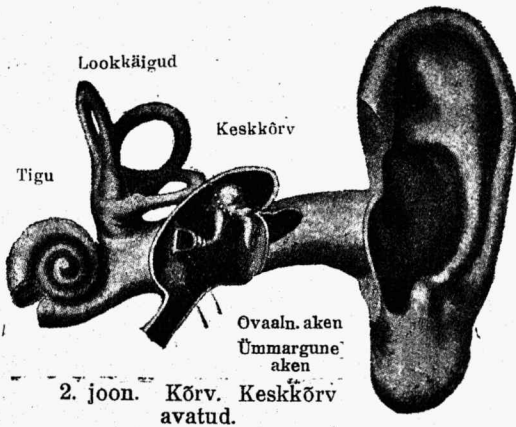
Paistab jälle mu Maarjamaa kevadepäike
üle Murumaa kevade, lumiste väljade.
Puhuvad jälle mu Tuulemaa tuulised tuuled
üle Valumaa vaevat ja valgete väljade.

KUIDAS KEHA TASAKAALUS HOITAKSE.

Juhan Klein.

2. Tasakaaluelund.

Kõrva trumminaha taga, pääluu sügavuses asub lo-
pergune koopake, keskkõrv, kus leiame kolm veidrat
luukest. Neist meie praegu juttu ei tee, nad praegu
meid ei huvita. Keskkõrva tagaseinas on kaks „akent“,
ovaalne ja ümmargune, millel klaaside asemel on pin-
gulitõmmatud nahakesed ees nii, nagu vanasti lossidel.
Akende taga leiame jälle koopakese. Kuid mitte lihtsa
koopakese, vaid kitsa, kõvera, nukilise ja sopilise, —
närivõrd keerulise ehituse, et vanaaegsed anatoomid ei
teadnud seega midagi pääle hakata, nad (2. joon.) nagu

eksisid siin ära ja nimetasid selle koopa, tagakõrva,
seepärast labürindiks. Labürint on omapärase
vedelikuga, endolümfiga, täidetud. Ses vedelikus
hõljub aga mingisugune nahkne asi. Suure hoole ja
vaevaga võib teda välja prepeareerida. Selgub, et see
on väga keerulise ehitusega kotike. Ta kannab
n a h k s e labürindi nime. Pääluu koobas, tagakõrv ehk
luu n e labürint on sellele ümbrikuks, futteriks. Nahkne
labürint koosneb kolmest osast: teost, keskmisest osast
ehk kofast ja lookkäikudest. Kõigist neist osadest algab
pääajusse minevaid närve. Seepärast vanad füsioloogid
järeldasid: nahkne labürint on kuulmiselund! Missugust
osa aga iga üksik labürindi osa pidi kuulmisakti toimu-
mises mängima, see andis päämurdmist. Kuid lepiti
kokku: arvati, et üks nahkse labürindi osa on sumi-
nate, teine — kõrgete ja kolmas madalate helide aimes-
tamiseks.

Praegusel ajal me naeratame hääsüdamliselt sää-
rase otsuse üle... On selgunud, et mitte kogu nahkne
labürint ei võta kuulmisärritust vastu, vaid ainult üks
osa sest — tigu. Koda ja lookkäigud moodustavad
tasakaaluelundi! Nagu silmadest, nagu sise-
meele rakkudest, nagu naha tunderakkudest, nii läheb
ka siit alatasa keha seisaku kohta käivaid teateid kesk-
närvikavasse, eriti just väikesse pääaju. Teame juba,
millel tähtsus on neil teadatel, — kui kesknärvikava
neid ei saaks, ei suudaks ta kehaliigutusi ja tasakaalu-
asjandust juhtida.

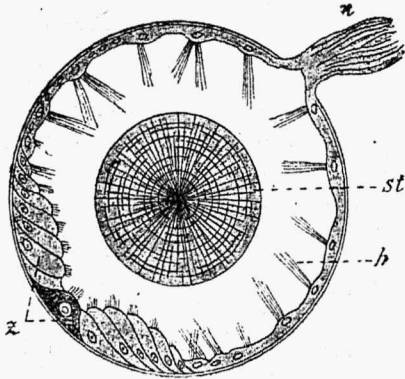
Juttu tasakaaluelundist kõlab esmalt vähe muinas-

jutuliselt. Inimesed on elanud aastatuhandeid ja teavad,
et neil on nägemiselund, et neil on maitselund jne.,
üldse, et neil on viis meelt, aga et neil pääle selle veel
mingisugune meel, kuues meel, tasakaalumeel ja selle
elund on olemas, seda pole keegi märganud. Kuid nii
see on, palju on asju, millest inimesed ei tea ja mis
ometigi on olemas.

Katsed on näidanud, et juttu tasakaaluelundist ei
ole tullest võetud! Eemaldatakse loomadel labürindi
lookkäigud, eemaldatakse koda ehk vigastatakse neid,
siis leitakse, et loomad kaotavad tasakaalu ja on oma
vastavais liigutuses abitud. Labürindita kalad pöörlevad
ujudes, ujuvad sagedasti selili. Labürindita konnad ei
„oska“ ujudes vahet teha, kus on „all“ ja kus on
„üülal“, — nad ujuvad nii, kuidas juhtub, — kord lapiti,
kord selili, muutes oma olekut alatasa. Liikuvatel lau-
tiikil ei suuda nad tasakaalu hoidmiseks vajalikke liigu-
tusi teha, hüpates kukuvad nad selili. Lindude ja ime-
tajate loomade juures, kus sisemeel jne. rohkem arene-
nud, ei ole labürindi puudumise tagajärjed väga suured,
kuid avalduvad siiski selgesti: liigutused on kohmakad,
kindlusetu, pää kõigub, sagedasti suruvad nad selle
vastu maad. Hüpates langevad harilikult pikali. Ka
musklite jõud on nõrgem. Labürindita koerad näit. saa-
vad suure vaevaga kondi kaikinärimisega valmis. Vä-
simus annab end kergesti tunda. On olemas inimesi,
kelle juures loodus on labürindi rikkunud. Neist on
enamajagu kurtummad. Ka siin näeme tasakaalu rik-
keid. Kõnnak on sagedasti vankuv, tihel jalgade seismine
on raske ehk isegi võimatu. Muidugi mõista, et plastili-
sist liigutustest ja teistest liisugustest asjadest saab siin
vaevalt juttu olla. Nüüd mõistame ka, miks need in-
mesed vees olles on nii abitud: nende kesknärvikava ei
saa keha seisaku kohta mingisugust informatsiooni!

Väga omapäraseid liigutusi näeme lindude juures:
astuvad nad edasi, siis nagu ei tahaks pää sest aktsioo-
mist osa võtta, — ta jääb ruumis endisesse ole-
kusse, et pärast, tagant järele, keha suhtes en-
dise seisaku võtta. Pää edasiliikumine on siin seega
tõukeline. Kui lindu vertikaaltelje ümber pööra-
takse, „viristatakse“, ka siis ei tee pää seda pööret
kohe kaasa, vaid alles pärast, tõukeliselt. Saame muhje,
nagu kõiguks pää. Erilisi hästi võib seda tuvide juures
tähele panna. Nagu lindude juures pää keha liikumist
kohe kaasa ei taha teha, nii ei taha inimese juures silma-
munad pää liikumist esialgu kaasa teha, vaid teevad
seda samuti tagant järele, tõukeliselt. See nähtus vää-
rib erilist tähelepanu ja seepärast võtame ta tulevikus
üksikasjaliselt kõne alla. Kõik need omapäraseid liigu-
tused jäävad aga labürindit, eeskätt lookkäikude, vigas-
tamise puhul ära. Järelikult, ka need liigutused toimu-
vad labürindist saadud liikumisteadete põhjal.

Neil loomadel, kes lendamises ja ujumises suurt
virtuooslikkust üles näitavad, on labürint hästi arene-
nud. Nii on pääsukese labürint hoopis täielikum kui
kana oma. See on ka arusaadav: peavad ju hääd len-

3. joon. Ühe limulise tasakaaluelund. *n* närv, *st* kivike, *h* karvakesed, *z* tunderakud.

durid ja ujuvad tasakaaluhoidmiseski olema osavad, ja see võib muidugi sündida ainult rikkalikude tasakaalu-teadete põhjal.

Labiirindikujulise tasakaaluelundi leiame ainult selg-rooliste loomade juurest. Alamate loomade tasakaaluelund on hoopis lihtsam: väike põike, mille sees hõljub väike kivike (3. joon.). Tema asukoht on väga mitmesugune mitmesuguste loomariühmade juures. Väikelidel asub ta esimeste katsesarvede basaalses osas, liimulistel ja ussidel „pääajutäga“ läheduses, millimallikail mantliservas jne.

On olemas ka neid loomariühmi, kus tasakaaluelund puudub. Siia kuuluvad nätt. kõik ujuvad ja lendajad putukad. „Õnnetud“ ei ole nad siiski: nende kehaehitus kindlustab neile teatava määrani tasakaalus olemise. Nii on ujuril (*Dytiscus*'el) selgmises kehaosas õhutagavarad, mistõttu ta kõhtmine, raskem pool allapoole on sihitud. Selgujuril (*Notonecta*'l), kes jalgade ülespidioloemist peab õigeks, on kõhtmine osa õhumullikesega varustatud. Lendajate putukate raskuspunkt asub tiibade kinnitamiskohast allpool, — võimatu on siingi ümber kukkuda ja tasakaalu kaotada. Tasakaaluelund on siin liigne, ja loodus ei armasta liigseld asju... (Järgneb)

S. Wörishöffer. Noorsoole toimetanud Victor Negro.

14

KAHEKSATEISTKÜMNES PÄÄTÜKK.

Meriahhvri päästmine Kalkuttas.

Külmad, niisked ööd vaheldusid kuumade päevadega.

Ühel pimedal öhtul sadas nii hoogsalt, et Dshumbo enam teed ei leidnud. Valling vallingu järele kohises alla ja tungis läbi tiheda põõsa, mille all reisijad varju olid otsinud.

Keset ööd pööras Hondin kahe noormehe poole. „Kuulitage kord teraselt,“ ütles ta, „mulle näib, kui kuulaksin juba õhtust saadik kedagi aeg-ajalt appi karjuvat.“

Kõik kuulatasid. Mõodus pikem vaheaeg. Siis aga näis, kui hiiitaks keegi südamepõhjast: „Oh, taevane isa, ole mulle armuline!“

„Tõepoolest,“ hiiidis Richard, „see oli inimese hääl.“

Hondin ja Tippoo sõnasid nagu ühest suust: „Meriah!“

„Mis see on?“ küsis Oskar.

„See on mees, kes on ohvriks määratud.“

„Päästame ta,“ hiiidis Tippoo. „Anna vaesele mehele märku, Hondin!“

Mahant hiiidis oma looma. „Dshumbo,“ ütles, „kuuldas kõneleb mu vanake?“

Silmapiik tõstis paksnahk oma ilmatu suure londi piisti ja pasundas ööpimedusse.

Sellele häälele järgnes karjatus tundmatu inimese huultilt.

Hondin näitas teatud sihis. „Sääl asub meriahküinas,“ ütles, „meriahhvrit tuakse alati päikese tõusuga, nii siis jõuame veel kindlasti õigeks ajaks kohale.“

Hommiku kõhtmisel ronisid reisijad sadulasse. Dshumbo liikus ühe küinka sihis edasi, mille tipul asus tihedast põõsastevööst ümbritsetud lagendik. Tühnikumi jõudes ronisid ratsanikud elevandi seljast maha, sidusid selle ühe puu külge ja ronisid läbi tihkuva padristiku. Viimaks jõudsid nad ohvriplatsi ääre.

Ligi viiskümmend pärismaalast olid iseäraliku toiminguga ametis.

Vaba välja keskpaigas seisis post. Selle külge oli köidetud alasti noormees. Ta juuksed rippusid niiskets sasis salkades üle otsaesise, silmad olid auku vajunud, nagu kahtatu nagu surnul.

Ümber posti ja ohvrialtari tantsisid khandid metsikuis hiipetes, kusjuures nad vahetpidamata ohvrile lähenesid ja talle kuidagi valu sünnitasid. Esmene andis talle kõrvakilli, teine noobi ninale, kolmas näpistas teda, neljas tõukas teda isegi jalaga, ja kui meriahmees valu

pärast karjatas, siis plaksutasid kõik rõõmsalt käsi. Näis, kui oleks salk kuradikesi ametis hukkamõistetut piinama.

Ning silski ei võinud mingist vihavaenust või pahameelest meriahmehe usiku vastu juttugi olla. Ebausust pimestatud pärismaalased täitsid ainult kohusetruu linnuga kõiki ohvritoomise kombeid, et saavutada sellest soovitud tagajärge.

Nüüd sammus brahmiin valges riisis aeglaselt ja pühalikult hukkamõistetute poole. Selle ette jõudes, tõstis ta parema käe ja asetask selle vaese mehe pääle. „Su tund on tulnud!“ kuulutas ta valju häälega.

Meriahmees kiljatas hirmu pärast. „Mida kavatsete minuga teha?“ kriiskas ta. „Ma ei teinud teile mingit kurja!“

Sel hetkel asetask Tippoo mõlemad käed suu juure ja valj, ähvardav ja mürisev tügrimõirgamine kõlas üle ohvriplatsi.

Nagu kiviviske valksesse vette, nii mõjus see hääl kõlgi koosolijate kõrvadele. Nad jooksid läbiseigi ja karjusid täiest kõrist. Isegi brahmiin unustask käesoleva momendi pühalikkuse. Ta kahmas pika riüi hõlmad kaenla ja põgenes tagaetatud hirvele au tegevate hüpetega mäest alla.

Talle järgisid kõik teised metsikus plagamises.

Meriahmees oli ükski. Sumbunud, korisev kiljatus libises ta huultilt, siis kaotas ta meelemärguse. Tippoo tungis läbi põõsastiku, et meriahmeest köidikuist vabastada.

Aga ka tema seisatas äkki hirmunult kahvatades. Vaevalt mõni samm temast eemal lamas põõsaste all suur tilger, valmis söötma.

Mis järgmisel hetkel oleks sündinud, seda võib ainult oletada. Sääli astus Dshumbo põõsastesse ja ta vägev hääl kajask müriseades lähedais mägedes.

Tilger sööstis nagu nool üle ussitaitsutaja päa ja kadus teiselpool vaba välja tihnikusse. Siis oli kõik jälle hana vaikne.

Tippoo naeris. „Dshumbo,“ hüüdis, „seda tegid hästi! — Nüüd külasti tööle! Khandid võivad iga silmapilk tagasi ilmuda. Vabastage köidikud! Peame rututama!“

Tugevad käed vabastasid õnnetu ohvri köidikud. Ta tõsteti elevanti selga ja juba oldigi jälle teel. „Nüüd oleme ohuta,“ arvas Hondin, „minu vana halvatt ei luba endale kedagi läheneda, olgu see loom või inimene.“

Mõlemad noormehed hõõrusid ja harjasid minestunud merimehe kehaliikmeid, andsid talle Tippoo karastavaid tilku ja piüdisid teda villase vaiba abil soojendada.

Aegamööda hakkas haige jälle hingama.

„Nüüd aga, Hondin, ütke mulle, mis on siis meriahohver,“ ütles Richard.

„Seesugust ohvrit toovad ainult khandid oma jumalale,“ vastas mahaut. „Nad varastavad ja ostavad teistelt rahvastelt väikesi poisse, keda siis nende küla-des hoolsalt üles kasvatatakse, kuni need ilusalks silvakaiks noormeesteks on sircunud. Siis tapetakse säärame kahetsemisväärt olevus teatud künkal pärast kolm

päeva kestnud armutuid piinamisi, lootes seeläbi jumalale olla meelepärast ja saavutada hääd viljasaaki.“

„Milline õelus!“ hüüdis Oskar. „Aga miks ei hakka need meriahohvrid oma isandale vastu? Kui üks neist noormeestest jäljeta kaob, peaksid ometi teised seda tähele panema!“

„Sellest oleks neil vähe kasu. Igal aastal ohverdatakse ainult üks mees, millest ainult kõige vanemad ja ustavamad külaelanikud osa võtavad. Muidugi karistavad võimud juhtumise korral sellaste jõledate pidustuste osavõtjaid alaturte mõrtsukatena.“

Tippoo silmad väikusid. „Sa kõneled tööpoolest, nagu oleksid mõni faringi, Hondin,“ hüüdis ta. „Need on ju ka sinu jumalad, kelle poole khandid palvetavad.“

Mahaut raputas pääd, ta kahvatut nägu kattis äkki ilmuv puna. „Ma ei usu, et mõrtsukad kunagi päiveta-vad,“ vastas ta kindlal häälel ja ta pilk tabas ussitaitsutaja oma.

Tippoo kehitas õlgu ja vaikis.

Sel vilkel avas päästetu silmad ja sosistas: „Kus on khandid?“

Teda rahustati ja ta jäi õige pea jälle magama, kuna Dshumbo kõres traavis väikese seltskonna järgmisse külla toimetask. Siin peatuti ja puhati.

Päästetu toibus külasti. Teda hüüti Toganmahks ja ta näis kavala, kuid hääsiudamliku iseloomuga mees olevat. Kalkuttasse pääseda oli juba ta ammuaegne palavam soov olnud; kuid ta leppis muretult ka sellega, kui Tippoo ta Madrasini palkas.

Ainult mitte tagasi khandide juure! — Kõik muu oli kõrvalline asi.

Kogu väsitaval teekonnal läbi Bengali ilmutas taevask oma ühetoonilist halli värvi. Peaaegu vahetpidamata sadask vähma ja alles Kalkutta lähedusse jõudes muutus ilm jälle selgeks.

Tippoo asus oma seltskonnaga Hindu õõmalja elama. Selgus, et ka siin pidi pühitsetama üht India kolmest suurest pääpühast. Bombays ussiühha, Puris vankripüha ja Kalkuttas jumalanna Kali durga-pudsha-püha, nagu Tippoo nelle seletask.

Ta naeratuses peitus teatud luurav võldurõõm, kui ta nendega kõneles. „Sel pidustusel voolab palju verd,“ ütles ta, „palju rohkem verd kui ühelgi teisel ohvritoomisel.“

„Inimverd?“ küsis Richard võpatades.

„Hoidku taevask! Kalkuttas, faringide valitsuse all ei või ometi inimohvreid tuua. Ainult kakssada musta kitse peavad oma elu jätma, hihihi, kakssada kitse.“

Ta viifistas omaette; ta meeleolu näis täna kõige parem. „Teie võtte linna vaatlema minna,“ ütles; „kuni pidustusteni mõõdub veel mitu päeva ja varem ei vaju ma teid. Nii siis, minge, kuhu soovite! Siin, võtke rupia — vana Tippoo on teie sõber.“ Ta lahkus.

„Vabad!“ hüüdis Oskar, kui mõlemad tänaval seisid. „Täna otsime endale Diamond Harbouris (Kalkutta sadam) laeva ja homme pistame plehku.“

Richard raputas pääd. „Mina mitte,“ vastas.

„Siis lähem ükski, või — kavatseted ehk mind ussitaitsutajale ära anda?“

„Ei tule mulle meelegi,“ vastas teine rõhuga. „Aga oma sõna ma ei murra.“

Oskar vilistas omaette. „On olemas asju, millest sinul aimugi pole,“ ütles ta pärast lühikest vaiki- mist. „Togannah on mulle nii mõndagi jutustanud!“

„Mida, näiteks?“

„Hm, et Kalkutta ja Madrasi vahel asub viirstiloss, mille müüride taga varem jumalanna Kalile inimohvrid on toodud ja tänapäev veel tuakse, päris salaja muidugi. Miks ei usalda me mõlemad härjapõlvlast, Richard? See on mingi seesmine hää, mis mind hädaohu eest hoiatab! Vast on ta me kaasa võtnud ainult seks, et oma jumalusele inimohvri tuua.“

„Ah, lori!“

Aga seda öeldes, põksus ta süda siiski käremini.

„Kujuta endale kord seda võimalust ette,“ jätkas Oskar, „ja küsi end siis, kas meid meie kohus siiski käseb härjapõlvlastele oma sõna pidada?“

Richard raputas pahaselt pääd. „Niipea, kui meil paremad tõendused on käepärast, kui ainult Tagannah lobi,“ ütles, „katkeb muidugi meie jaoks igasugu kohustus, aga esialgul köidab muidugi mind mu lubadus.“

Oskar ei jätkanud jutuaajamist.

ÜHEKSATEISTKÜMNES PÄÄTÜKK.

Kali tempel. Durgapudsha-püha. Teel Madrassi.

Noormehed jõudsid oma jahutuskäigul Kalkutta vana uhke kantsi ja sääat läbi Euroopa stiilis ehitatud linna jumalanna Kali templi juure, kus ohvripühi vankripühast sootuks erineval kombel pühitseti.

Kuna sääl tõduaimelid ohvriks ametati, tass's siin iga usklik kõik oma tööriistad, kaubaartiklid ja majapidamisriistad templi, et nende ees palvetada, õnnista- tud vett neile valada ja nad siis jälle koju vedada.

Avar, kõigi teiste väärjumalate templites taoliselt ilus- tatud jumalakoda Bharoni vastikult inetu moonutuskujuga sarnanes suurele kaltsukauplusele. Punsepad tassisid palke, saage, kirveid ja hõõvleid kohale, müüri-sepad luj- ja, kive ja viltimisharju, kingsepad liiste, naaskleid ja pi- gitraati, jah, usklikud perenaised olid isegi kõik, mis ha- rilikult nende kõõki ehib, täna pühramasse paika veda- nud, ämbrid ja luud, tuhakastid, potid ja pannid, salk kahurvaelasi tirisid ilmatasuurt kahurit, isegi koolilapsed ilmusid oma õppeabinõudega.

Pääle seda, kui asjadele olitrasti õnnistatud vett oli tilgutatud, põlvitas igaüks oma vara kõrvale kivipõran- dale ja palvetas, siis tass's ta asjad jälle koju, nõnda et see, kes seda kummalist kommet ei tunnud, kergesti templit avalikkuks oksjonisaaliks võis pidada. Ikka uusi inimparvi tuli juure, üldine sekeldamine ja riiseline kas- vas iga minutiga, õnnistatud vett brahmiinide kateldes pidi vahetpidamata uuendatama, nii suur oli selle järele nõudmine.

Ka eurooplasi nähti rahvahulgas, kuigi nad muidugi oma vara koju olid jätanud. Üks neist andis mõlemale noormehele lahkelt soovitud seletusi.

„Igaüks neist usklikest soovib õnnistust oma eri- alale,“ ütles ta, „seepärast nätab ta Bharoni kujule oma

tööriistu ja ohverdab pärast musta kitse, et jumalanna teda võtaks kuulda.“

„Tähendab, ohvripühad järgnevad alles hiljem?“

„Alles seitsmendal või kaheksandal päeval.“

Nad tänasid ja jäid iseäralikku toimingut vaatlema.

Niiid lähenes Bharoni templile üks ratsasalk kogu oma idamaises hülguses.

See oli keegi radsha, kes kaugelt sisemaalt Kalkut- tasse ilmus, et koha pääl durgapudsha-püha kaasa pü- hitseada.

Ees jooksid kakskümmend neli teenrit valges rüüs põlevate, vägevat magusat lõhna levitavate tungaldega, neile järgnes elevanti seljas viirstiik käskija. Looma purpursametist, kuldtkandustega kaetud seljavaip rip- pus alla kuni kohmakate jalgadeni. Pääd ehtisid sama- sugused raskete tuttidega kaunistatud vaibad, kuma laia päälage ilustas kalliskividega ülekülvatud, lätkiv kuld- kroon.

Vägeva paksnaha seljast rippusid mõlemile poole alla trepid kirjude nõõride küljes. Neil seisid kahekaupa viirstiikud herolidid, hoides kätes igas tuuleõhus lehvi- vat viirstiikku lippu. Elevanti selga oli kinnitatud viirsti templitaoline kuuete sihvakale sambale toetuva võlvitud katusega kandetool. Poolkõrged seinad ja kuplitaoline, katuse olid isna valged, samuti kui siidpolstrid ja viirsti rüü. Ainult vööli sädelesid arvurikkad suured teemandid, muidu ei kannud kaunis vanaldane mees ühtki värvilist ehet.

Ta kõrval templehituses istusid kaks ministrit, kuma elevanti taga kõigis vikerkaare värves kiirgav ratsa- saatkond täitis kogu tänavat.

Neid saatis jala kimpiv muusikameeste salk.

Kali templi ees peatusid tunglakandjad ja moodusta- sid kaks rida. Pakkus suurepäraselt pilti näha, kuidas arvukas, suursugune ja rikkalikult ehitud meestesalk end kokku kogus ja alandlikus seisendis templivaravast sisse astus. Oskar ja Richard ruttasid neile kohe järele, et seda iseäralikku pidulikkust edasi jälgida.

Kui kõik viirsti kõrged aukandjad väärjumala temp- li olid kogunenud, moodustasid nad oma käskijaga ees- otsas rongi, mis kardetud ja alandlikult austatud Kali hirmukuju poole edasi hakkas liikuma. Ämbrite, luudate, künnade ja lapsekätikide vahelt läbi astus radsha ohvri- altari juure ja asetaski sügavalt kummardades oma mõõga selle astmele, siis niisutas oma relva õnnistatud veega, kummardas veel kord ja palvetas käsi lapiti kokku surudes.

Pärast teda talitas iga üksik ta saatkonnast samal viisil.

Kahtlemata oli see mingi sõjakäük, milleks siin eri- liselt Bharoni õnnistust paluti.

Kõrgest soost isandate kõrval ja taga liikus sega- mata alamrahvas. Kõigis India templites vallitseb täie- line iheväärilisus jumalate ees. Viirst ei kaalu siin roh- kem kui kerjus.

Tunglakandjad ja suursugused isandad, mehed ala- maist rahvakihidest, naised ja lapsed, kõik sekeldasid läbisegi. Kogu päev mööduks kirevas, elavas liikumises, ning alles õhtupoolikul hakkasid mõlemad noored meri- mehed tagasi liikuma oma õõmaja poole „mustas linnas.“

Tippoo naeratas muheledes, kui ta neid nägi. „Istuge ja sööge,“ hüüdis ta, „peate ju sellest vantsimisest olema nälgijased kui hundid. Siin on leiba, liha ja mitmesugust puuvilja!“ Siis läks ta välja.

Mahaut hoidis Richardi kätt peos ja surus seda õrnalt, vaikis aga tõsise näoga. Siis sirutusid kõik kolm vaipadele ja uinusid peagi.

Järgmistel päevadel vaadeldi eeslinnu.

Siin vaheldusid pärismaalaste viletsad, räpased krongid rikaste kaupmeeste kivipaleedega. Keegi ei hoolinud oma ukse ette koguvast mustusest, millest ta südame-rahuga läbi kõmpis, ega ka poolalasti lastekarjadedest ja lugemata hulgast, mõõdaminejaile peaaegu pähe lendavaist, nälginud ronkadest.

„Kas me ei pikendaks täna oma jalutuskäiku Diamond Harbourini?“ küsis Oskar. „Tahaksin nii häämeelega jälle kord merd näha!“

„Mina ka. Oma jalutuskäigu sihi üle ei ole me ju härjapõlvilasele kohustatud aru andma.“

Nii rändasid nad siis linnast välja, suurepärase vaadete keskel; ikka ilusamaks ja imeilusamaks muutus ümbruskond. Sinades laius nende ees lõpmatu ookean, laev laeva kõrval paisutas oma purje või keerutas lõbusalt musta suitsu oma korstnast. Punasevalgena tervitas neid Hamburgi lehviv lipp.

Oskari hääle värises ärrituses. „Võiksime paadi palgata,“ ütles ta tahtmata, „mõne minutiga oleksime laeval.“

„Kas panid oma kirja posti?“ küsis Richard vastu.

„Jah. Juba kohe täna hommikul. Richard, mõtle veel järele — kas pean paadimehe hõikama, et ta meid laevale sõuaks? Oh, palun sind, mõtle mu vaeste vanemate, nende kartuse, nende mure pääle — tule minuga kaasa, Richard!“

„Ei, Oskar,“ vastas Richard, „mõte murtud lubadusest on mulle isegi hirmsam kui mõte surmast.“

Oskar tõstis metsiku, ägeda hügutusega käe ja lahkus Richardist.

Mõlemad läksid iseteed koju, kuna linnas kestis elav liikumine ja tung.

Vahepääl olid palvapäevad lõpule jõudnud ja rahvalõbustused võisid alata. Ka härjapõlvilasele ja ta kaastastele olid tööpäevad kätte jõudnud.

Richard ja Oskar löid trummi, helistasid kellukesi ja korjasid rahaandeid. Togannah esines mitmesuguste viguritega ja Tippoo tantsis ussidega.

Pimeduse saabudes säras kogu ümbruskond tolles mitmevärvilises, mõjurikas valguses, mida meil bengaalitule nime all tuntakse ja pidustustel nii sageli tarvita- takse. Pea näisid kõrged toredusehitused ümberringi vajutatud heledasse, kiirgavasse sinasse, siis jälle hõljus katustel ja kuplitel nagu kuupaiste valge virvendus või jälle näis, kui seisaks kogu imeilus linn oma losside ja parkidega lõkendavas tuimeres.

Äkki kustus kõik, ja roheline kuma lamis ümbruskonnal. Purpurne päike, helesärav ja vilkuv, tõusis vetest; roheline tuli voolas latali, ta asemele astus valge ja põimestas peaaegu vaatleja silmi.

Igalt rõduilt kõlas muusika, kõrgem ilm sõitis lahtistel vankritel aegamööda läbi rahvahulkade, veiderdajate

kisa ja kiitlemised sumbutasid pea iga muu hääle — näis, kui ei elaks ses imeilusas linnas ühtki inimest, kes täna naermises, karjumises, tantsimises ja laulmises äärmist ei peaks korda saatma.

Kui väike seltskond öömaja tagasi jõudis, oli juba päike tõusnud ja kunstlik valgus kustus ta kiirte ees. Sürmani väsimult vajusid kõik puhkeasemele. Ainult Tippoo istus nagu varemaltki ja luges oma raha. Hei, kuidas ta irvitas, kuidas tema silmad särasid rõõmust. Ta võis homme neli musta kütse templi viia ja neid kogu ni ürgemale preestri käe läbi ohvrriks tuua. Neli musta, veata kütse!

Ta naeris tasakesi: „Kütсед! hihhi —“

Ning siis peitis ihaldatud hõberahad turbanisse, ussi- korvi ja Dshumbo sadulasse.

Järgmised kaks päeva olid pühendatud templiteenitusele. Hondin hoidis neist eemale ning ka mõlemale noormehele oli see osa pidustustest juba pärast esimesi templikülastamisi vastikuks muutunud. Päält vaadata, kuidas ohverdatakse kütse, see läks veel kuidagi korda, aga rohkem kui tuhat, siin lõppes juba igasugune mõnn. Verejanulise, hirmsa Kali tempel sarnanes tapamajale, milles mehed üleskõortud kätstega oma vastikut ametit talitasid.

Durga-putsha-püha oli lõpul ja teekonna viimane osa, reis Kalkuttast Madrassi, algas.

Togannah pilgud olid vahetpidamata liikvel. „Siin kuskil asub see loss, kus jumalannale tuuakse inimohvrit,“ sosistas ta.

„Kas oled seda juba kunagi varem näinud?“ küsis Richard.

„Ei, aga ma tean, et see on nii, kuidas ütlen. Bharanile ohverdatakse Kalkutta templis avalikult ta kütсед, kuna faringid enam muud ohvrit ei luba tuua, aga salaja annetatakse Kallile ikkagi talle kuuluv osa — tähtsamad pidustused peituvad viirstilosside keldrite müüride taga.“

Richard raputas usumata pääd. „Viirastused!“ ütles ta. „Jutud, millega vanad naised üksteist kollitavad. Thugisid pole enam olemas.“

Togannah muigas üleolevalt. „Siiski,“ vastas ta. „Gangesi kallastel, sügavas Bengali südamel, asuvad alles terved külad, kus kägistajad elavad, kus isast pojale pärandub püha Phansi teenimine — seda tean mina paremini kui sina. Muu hulgas tahaksin sulle nõu anda: hoolitse ise kõigiti oma julgeoleku eest!“

Richard püüdis temalt rohkem kui neid mõnda katkendilist tähendust välja manguda. „Mida tahtsid praeguse hoiatusega öieti öelda, Togannah?“ küsis tungivalt.

„Et thugisid kardan,“ sosistas indialane. „Selja tagant heidetakse sulle silmus kaela ja sul ei jätku isegi karjatuseks enam aega. Ära heidita end mõtlemata kindeloleku lootusega, faringil!“

Nende sõnadega lahkus ta kiiresti ja jättis meie sõbra kaunis kohmetusse olekusse paigale seisma. „Lollus kõik need inimohvrid,“ pomises Richard, „puha lollus!“

Kuid siiski jäi ta hinge pesitsemata mingi salajane ärevus, mis teda alalõpmata sundis kuulutama ja kõike tähele panema. Just niid oleks väga tarvilik olnud Oskariga kõigi nende ähvardavate võimaluste üle nõu pida ja võimaliku läheneva hädahoju puhuks teatud ühtse

tegevuse suhtes kokku leppida, aga päale toda jalutus-käiku Diamond Harbouri polnud nad üksteisega veel ühtki sõna vahetanud, ning seepärast jäi see tegemata.

Dshumbo kandis välkest seltskonda juba teist päeva läbi öltseva maastiku ilma, et mingi vahejuhtumine rahu oleks rikkunud. Öösel viibiti talunikkuide rahulikeis onnades ja Tippoo kõneles Madrassi jõudmisest.

„Sääli lõpeb meie leping, Tippoo,“ ütles Richard.

„Seda küll,“ noogutas härjapõlvlane, „seda küll. Madrasis, jah, kuidugi, Madrasis.“

„Kuid seegipärast jääme sulle väga tänulikuks,“ jatkas Richard. „Oled meile suurt abi pakkunud, Oskarite ja mulle, seda meie kunagi ei unusta.“

Tippoo naeris mõnitavalt. „Kas tõesti mitte?“ küisis. „Hihhi!“

Richard vaikis, see naer oli teda vastikult puudutanud. Esimest korda kogu pika teekonna jooksul mõtles ta: „Oh, seisaksime ometi juba Madrasi väravate ees!“

(Järgneb.)

JÄÄMINEKUL.

J. F. R.

„Jääd lähevad!“

Toa üks mürtsub nii, et seinad värisevad ja toast kostab: „Ära seinu lõhu!“ mida aga Kusti enam ei kuule, sest ta jookseb juba troks ölal jõeale.

Jõgi kohiseb ja mühiseb. Suurem jäätükk keerab otsapidi kaldasse, künnab tüki maad üles ja jääb raksudes seisma. Küll tuleb tagant väikesi jäätükkke, küll rõhub vesi, kuid mis kinni, on kinni. Vesi hakkab kiirelt tõusma, uputab kaldad ja tõstab jää kõrgele, kaldaist lahti. Väikesed jäätükkid ujuvad mööda vett, pörkavad vastu suurt jääd ja ummistavad selle aluse.

Kusti kargab jääle, vaatab küntud kallast, möödab vee sügavust ja hakkab, troksiga jääd tagudes otsima puid. Väikesed halud, mis leiab, loobib kaldale, et pärast koju tassida.

„Seisma jäid.“

„Eedi, mine ütle emale, et ta tuleks puid koju viima; vesi tõuseb ühtelugu, viimaks viib alla.“

„Eks ma lähe; võtan endale poolsae, siis sa otsid, ma loobin kaldale.“

Varsi tulebki tagasi. Hiiglapika varrega poolsaag seljas, mille tassimisest juba kõveras, jalgas vanad saapad, käes laiad lapitud labakad, kuna ninast ühtelugu midagi mokale vajub, mida siis varukaga ära pühhib. Ema, lambanahkne kasuk seljas, pääs must villane rätik, tuletab poistele meele, et nad ettevaatlikud oleksid ja kaldast eemale ei läheks, sest: „Kui jääd hakkavad minema ja teie päälle jääte — olete jõepõhjas igavesti!“ Laob siis kodunt võetud nõõrile puid, seob nad kinni, tõstab Eedi abiga selga ja läheb koju.

Vesi tõuseb kiiresti. Poisid kuulavad: vesi kohiseb tugevamini kui enne ja kostab veel mingisugune ämelik solin. Jää oli enam kaldal, nüüd jookseb kalda ja jää vahelt vesi. Kostab pragin ja poiste ees rebeneb jääst

läbi pikk pragu; kiiresti laieneb see ja jää hakkab liikuma.

„Hüppame!“ karjub Kusti.

Mõlemad hüppavad üle telkinud prao ja jooksevad kalda sihis. Juba laieneb vahe kaldal ja jää vahel, juba on lõigatud tee jäält kaldale.

„Kusti!“

„Ära ole nii ähma täis, hoiame teineteise ligidale ja katsume suuremate tükkide päale hüpata!“

„Tammi jääd tulevad!“

„Hüppa!“

Poisid jooksevad mööda jääd, ühelt tükkilt teisele. Jõgi täis liikuvat rüsi kohiseb, mühiseb. Ees liigub enam-vähem terve jää, kuna tagant paistab valge tagiline suurus — tammi jää, mis on peenem, väikestest tükkidest koosnev rüsi, kuid millel on hiigla jõud. Sinine veeriba kahe rüsi vahel väheneb, vesi tõuseb ühtelugu ja poisid aetakse keskk jõge. Ei pääsmiseks mingit lootust....

Oo, kuidas tormavad tammi jääd, kuidas künnavad kallast. Mustavad jääl palgid, latid — kuidas murdub paik jääde vahel, õhku visatakse teine ots, kuna teine kaob jää alla. Kõrgele tõuseb serviti pöördud jäälahmak, siis vajub, kukub, kuulub mürts ja märga udu pritsib üles. Suuremate tükkide vahel rõhatakse vähemad pudiks ja suuremad ise, kuid nad teineteise sisse sõidavad ja viimaks purunevad!

Nüüd puutuvad alttammi jääd tammi jäädega kokku. Esimestele tehakse suurem sõit sisse, aetakse viimaks kui tervemad ja suuremad kallastele ligemale — kündma kaldaid. Tükk, kus poisid pääl, surutakse teiste vahele, teine serv vajutatakse alla, mille tagajärjel vesi jää põlvini tõuseb: ja nüüd tungib teine jää teisele päale. Kusti ei kaota külma verd; nüüd kaalub ta kas jaksab hüpata teisele jääle. Eedi on ähma täis, silmad vahivad

sija-sinna, kuid mingit pääseteed nad ikka ei leia. Kusti hüppab, kukub käpuli, kuid püsti tõustes sähvab veendumus — siit võib kaldale pääseda. Ruttu viskab troksi Eedile, kes hüppab talle järele ja siis pistavad mõlemad jooksu. Veel viimane hüpe ja — päästetud! Juba paistis, et tühja läheb see lootus, et löigataks jälle tee kaldale, kuid ometi — pääsesid!

Eedi tõmbab jälle varukaga nina alt nagu ennegi ja saab järsku aru, et on külm. Kusti lööb troksi maa sisse ja näeb jälj poolsaagi.

„Poolsaie peab ära tooma!“

„Eks mine too!“

Aga poolsaie toomine ei olegi nii kerge kui ütlemine. Vaatavad teda mõlemad, aga et neist toojat ei ole, võib kohe näha. Tõmbab Eedi varukaga nina alt ja ütleb:

„Nalja tegi!“

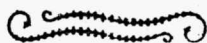
„Miks sa jälle ei ütelnud, et nalja tegi,“ vastas Kusti.

„Seisma jäävad!“

Ja jäidki seisma; suuremad tükiid kohendusid nii, et poisid julgesid üle rüüside hakata teisele kaldale minema. Kesk jõge saades naeratasid mõlemad ja teiselpool ütles Eedi:

„Läbi see näli!“

„Aga meelest ei lähe niipea!“ lisab Kusti ja siis lähevad mõlemad pehmet põldu mööda kodu poole.

MIS ON HELIOGRAAF?

Elu päikeseta pole mõeldav, teda ei olekski olemas. sest Iga vähemagi eluavalduse juures on meil vaja päikest. Kuid igapäev ei tea, kuidas päikesekiired ka teateid edasi kannavad. Juuresolev pilt annab meile selgitust. Ta näitab, kuidas on võimalik töötada päikesetelegraafiga säääl, kus harilik telegraaf ja traavid puuduvad. Kui päike paistab, ei ole raske kiirte abil sõnu edasi anda. Meil on seks vaja päikesetelegraafi ehk n.-n. heliograafi ja inimest, kel vähegi teadmisi on sel alal.

Juuresoleval pildil on heliograafi peegel vastu päikest säetud, kuid kui on veel teine peegel, siis võib ka päike tagant heliograafi valgustada. Pange tähele väikest augukest peegli tsentrumis ja vertikaalset pulgakest, mille ülemine ots V kujutab. Edasiandja-telegrafist vaatab läbi selle väikese augukese peegli tsentrumis ja korraldab kiirte murdumisnurka seni, kuni ta ise läbi selle vertikaalse pulgakese V silmab teist eemalolevat jaama, kellega vajab ühendust. Kui see jaam just V kohal on, võib inimene kindel olla, et peegel on õiges seisendis ja et tema kõne teatud jaama jõuab.

Pildil olev peegel on asetatud keskmise joone suunas. Päikesekiir langeb peeglisse teatud punkti. Kiire murdumis- ja peegeldusnurgad on võrdsed, nad on alumise joone abil märgitud. Tagasipeegelduv kiir läheb läbi V ja seni, kui aparaat ning peegel liikumata oma kohal püsivad, jõuab see kiir määratud jaama.

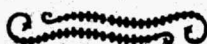
Pildil kujutatud telegrafist vajutab sõrmega nupule. Seni, kui see nupp alla on litsitud, ei juhtu midagi, kui ta aga oma sõrme säält eemaldab, kargab nupuke endisse seisendisse ja peeglis on kiirte murdumisnurk muutunud, peegelduvad kiired ei lähe enam läbi V ja ei jõua ka enam sihile. Sellest näeme näid, kuidas tunakse päikesekiirte abil ühendus. Kui meil võimalik on valgusjuga saata määratud paika, kui seda tahmist mööda võime pikendada ja katkestada, siis ongi meil midagi telegraafisarnast. Meie võime valguse helke

tarvitada märkidena, neist võib vastuvõtja sõnu ja tähti vormida. Telegrafist-edasiandja peab sellele nupukesele nõnda suruma, et üksikuist valgushelkidest tekiks Morse tähestik. Morse tähestik, mis koosneb punktidest ning kriipsudest on üle maailma tuntud, teda tarvitavad kõigi maade telegrafistid. Kriipsu asemel annab heliograaf edasi pika valgusjoa, punkti asemel ainult lühikese helgi. Vilunud inimesel on heliograafil pikkade ning lühikeste valgushelkidega töötamine sama kerge, nagu meil igapäevane jutuajamine. Eemalolevas vastuvõtijaamas peab midugi ka peegel leiduma, mille abil võib vastuseid tagasi saata.

Heliograaf on üks lihtsamaist tarvitusel olevaist ühendusabinõudest; täpselt temaga ümber käies ei tule eksitusi kunagi.

Sõnumisaatmine heliograafil kaugemale jaama.

MÕNDASUGUST.

Miks on kitsas kehakate meile kahjulik?

Kõik meie riided pääläest jalatallani olgu vabad ja lahtised. Iga vähem kui asi, mis kokku surub meie rinnakasti, takistab vaba hingamist ja mõjub seega halvavalt meie tervisele. Ka vere loomulikku ringvoolu takistavad kitsad riided. Nii paljud inimesed kaebavad külilmade jalgade üle, kuid miks on nende jalad külmad? — Ainult seetõttu, et nad liig kitsaid jalanõusid kannavad; ka konnasilmad ja hõõrumised tekiavad liig kitsaste kingade tõttu. Veri ise peab meie jalgu soojeandama, mitte villane sukik või mõni paks saabas. Kui meie aga kitsaid jalanõusid kanname, on vereringvool takistatud, veri ei pääse harilikus rohkuses jalgadesse, ja meie jalad jäävad külmaks.

Mis oli Gordiuse sõlm?

Väike-Aasia Phrygia kuningriigi rahvas elas läbi raskeid päevi. Maa õieti ei teadnudki, milles just nende eksimine seisab, et jumalad neile nii raskeid karistusi on saatnud. Neil kadus juba lootus paremate aegade pääle. Sääil andsid jumalad Phrygia rahvale teada, et kui nad teel Jupiteri templi poole kuningaks valivad selle, kes neile esimesena vastu tuleb, siis kaovad kõik nende viletsused. Esimene vastutulija oli põllumees Gordius, kes suurt koormat enda järel tõmmates rahulikult templi poole sammus. Rahvas kuulutas ta kuningaks. Et jumalale tänu avaldada, seks pühendas Gordius oma vancri iühes koormaga jumalale ja sidus ta Jupiteri templi ukse külge.

Gordiuse kuulsus ei seisa aga mitte ses, et ta nii juhuslikult kuningaks tõsteti, vaid ses, et ta kõiesse, millega vancri templi külge sidus, sarnase sõlme tegi, mida keegi ei osanud harutada. Hiljem tekkis legend, et kes Gordiuse sõlme lahti harutab, vallutab Aasia.

Kuningas Alexander, kuulus oma võidurikaste sõjakäikude poolest, juhtus kord templist mööda minema. Ka tema oli kuulnud sõlme ja seega ühenduses olevast ennustusest. Ta katsus sõlme harutada, — kuid võimatu, ei ühtki otsa kuskil! Siis tõmbas ta mööga välja ja lõi kindla käega sõlme keskele pooleks. Ja tõesti, Alexander oligi Aasia vallutaja.

Meie tarvitame ütlust „Gordiuse sõlm“ juhusel, kui meil tegemist on mõne raske, segase küsimusga, sarnasega, mis meilki nõuab kindlat ja julget otsustamist.

Meinhard Aleksa. — Avaldame „Looduses“; teised kaks nagu poleks sündinud huuletungist, — itargutlevad, alatikorduv seesama.

Jüri. — Ülesandeid, mis pole puhtad õigekirjutuse vigadest, ei saa tarvitada.

Bagheera. — Rudyard Kiplingi jutustus „Mowgli“ on juba ilmunud eestikeelses tõlkes. Läänud aasta „Vikerkaares“ ilmus „Moughi“ isegi näidendiüks ümbertõetatult ja müüdsama ilmus see trüükist eraraamatuna Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse väljaandel.

H. Pello. — Kirjatöödevõistlus on välja kuulutatud „Vikerkaares“ nr. 9. Aine: Missuguse kodu looksid endale. Missugused kirjatööd ja millal veel võiks arvesse tulla, selgub pärast käesoleva töö sooritamist.

W. Mõttus. Tartus. — Teie naljapilte ei saa tarvitada, liig harilikud naljaks. Jäävad toimetusse nõudmiseni.

Vikerkaarlased!

Võitke uusi sõpru oma ajakirjale. Ükeki ajakiri ei valmista niipalju üllatusi oma
:: lugejale kui „VIKERKAAR“, ::

Ülestõusmispüha „VIKERKAAR“ nr. 15 toob pühade rõõmuks uue üllatuse oma sõpradele. Jälgige lehte!

Noored sõbrad kui lähete koju, küsige järele kas teie emal on tellitud ajakiri „EESTI NAINÉ“.

Kui ei ole, siis paluge, et ema selle kindlasti telliks, sest sellest on temale palju kasu. Kui teie ema ei ole näinud ajakirja „EESTI NAINÉ“, siis öelge temale, et igas raamatukaupluses on neid näha ja saab ka tellida. Kõige parem tellimise koht on postkontor. Tellides saab veel järele aasta algul ilmunud numbreid.

Aadress: Tartu, Jakobi tän. 8 „EESTI NAINÉ“.